

تأثیر مکانیزم حاکمیت شرکتی، محافظه‌کاری حسابداری و اندازه شرکت بر کیفیت سود

محبوبه جعفری^a، مجتبی کاظمی^b

^a کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه ولی عصر رفسنجان

^b کارشناسی ارشد اقتصاد، دانشگاه شهید باهنر کرمان

نویسنده مسئول: محبوبه جعفری

چکیده: سود مهمترین محصول سامانه حسابداری می‌باشد که هدف اصلی آن فراهم آوردن اطلاعات لازم برای ارزیابی عملکرد و توانایی پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی است. اگر سود کیفیت لازم را نداشته باشد، نمی‌تواند در تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران مفید واقع شود. بنابراین کیفیت سود از معیارهای بااهمیت در تصمیم‌گیری‌ها محسوب می‌شود. این تحقیق به دنبال بررسی تأثیر مکانیزم حاکمیت شرکتی (مالکیت نهادی، مالکیت مدیریتی، کمیته حسابرسی، هیئت مستقل کمیسیون)، محافظه‌کاری حسابداری و اندازه شرکت بر کیفیت سود می‌باشد. یافته‌های این تحقیق بیانگر این است مالکیت نهادی و مالکیت مدیریتی تا حدی اثر مثبت و معناداری بر کیفیت سود دارند. کمیته حسابرسی و هیئت مستقل کمیسیون اثر قابل توجهی بر کیفیت سود ندارند. محافظه‌کاری حسابداری و اندازه شرکت تا حدی اثر منفی معناداری بر کیفیت سود دارند. مکانیزم حاکمیت شرکتی، محافظه‌کاری حسابداری و اندازه شرکت به‌طور همزمان اثر معناداری بر کیفیت سود دارند.

کلمات کلیدی: مکانیزم حاکمیت شرکتی؛ محافظه‌کاری حسابداری؛ اندازه شرکت؛ کیفیت سود.

۱. مقدمه

در گزارشگری مالی، یکی از تمرکزهای اصلی، اطلاعات مربوط به سود است که اطلاعاتی در مورد عملکرد مالی یک شرکت در یک دوره زمانی خاص فراهم می‌کند. بیشتر سرمایه‌گذاران تمایل دارند کیفیت سود موجود در یک شرکت را یکی از بزرگترین عوامل تعیین کننده سرمایه‌گذاری سودها بدانند. اطلاعات سود بسیار مهم است زیرا بر تصمیمات مهم استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی تأثیر می‌گذارد. سودهایی که اطلاعات واقعی در مورد عملکرد مدیریت را ارائه نمی‌دهند ممکن است برای استفاده‌کنندگان از گزارش‌ها گمراه کننده باشند [۱]. در این راستا دستیابی به کیفیت مطلوب سود، نیازمند وجود سازوکارهایی خاص است که بیشتر کشورها تلاش‌هایی را برای فراهم کردن این گونه سازوکارها انجام داده‌اند [۲]. برای این منظور هدف این پژوهش بررسی تأثیر مکانیزم حاکمیت شرکتی، محافظه‌کاری حسابداری و اندازه شرکت بر کیفیت سود است.

۲. چارچوب نظری

۱.۲ مکانیزم حاکمیت شرکتی

تئوری نمایندگی نظریه‌ای است که رابطه بین مالکان و نمایندگان یا نمایندگی‌ها را در مدیریت شرکت‌ها توصیف می‌کند. در مدیریت یک شرکت، مالک و سهامدار تمایل دارد تا یک نماینده (مدیریت) را برای انجام عملیات شرکت تعیین کند. سهامداران تمایل دارند که شرکت به فعالیت خود ادامه دهد و حداکثر بازگشت سرمایه‌های انجام شده را بدست آورند، در حالی که مدیریت پاداش بالایی برای عملکرد شرکت می‌خواهد. مدیریت، به عنوان یک مدیر شرکت، اطلاعات بیشتری در مورد شرکت نسبت به سهامداران دارد بنابراین عدم تقارن اطلاعاتی بوجود می‌آید. از مدیریت اغلب برای انجام عملکردهای حسابداری سود محور برای دستیابی به عملکرد خاص استفاده می‌شود [۳]. تئوری نمایندگی یعنی تضاد بالقوه‌ای بین منافع نماینده و کارفرما وجود دارد، که ممکن است منجر به بروز یک درگیری بالقوه شود که بر کیفیت سود گزارش شده تأثیر بگذارد. مدیریت با سود بهره خاص تمایل به تهیه گزارش متناسب با هدف و نه در جهت منافع اصلی دارد. در چنین شرایطی، یک سازوکار کنترلی برای همسویی منافع دو طرف لازم است [۴]. حاکمیت شرکتی مفهومی است که برای بهبود عملکرد مدیریت از طریق نظارت به منظور اطمینان از پاسخگویی به سهامداران طراحی شده است. حاکمیت شرکتی علاوه بر اینکه می‌تواند تضاد نمایندگی را کاهش دهد، توانایی ایجاد ارزش افزوده برای سهامداران به صورت حمایت موثرتر، به ویژه برای سرمایه‌گذاران برای بازیابی سرمایه‌های خود به روشی طبیعی و با ارزش بالا را دارد. نتایج تحقیق مختلفی در مورد تأثیر مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی بر کیفیت سود موجود است [۱]. مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی می‌تواند فرصت‌های مدیریت سود را کاهش و در نتیجه کیفیت سود را افزایش دهد. مکانیزم حاکمیت شرکتی توانایی تهیه گزارش مالی حاوی بازگشت اطلاعات را دارد [۵].

۱.۱.۲ مالکیت نهادی

مالکیت نهادی درصد سهام متعلق به سرمایه‌گذاران نهادی است. شرکت‌هایی که دارای ترکیب مالکیت نهادی در تعداد زیاد هستند، توانایی بهتر برای نظارت بر مدیریت دارند [۱]. سرمایه‌گذاران نهادی، بازیگران اصلی بازارهای مالی هستند. از آنجا که نفوذ آن‌ها در حاکمیت شرکتی در پی سیاست‌های خصوصی سازی

پذیرفته شده به وسیله کشورهای مختلف افزایش یافته است، می توان به این نتیجه رسید که سرمایه گذاران نهادی در بسیاری از سامانه های حاکمیت شرکتی اهمیت زیادی دارند [۶].

۲/۱/۲. مالکیت مدیریتی

کیفیت سود گزارش شده ممکن است تحت تأثیر مالکیت مدیریت باشد. بر اثر فشار بازارهای سرمایه، شرکت های دارای مالکیت مدیریت پایین روش حسابداری برای افزایش سود را انتخاب می کنند و وضعیت اقتصادی واقعی شرکت اعلام نمی کنند [۴].

۳/۱/۲. کمیته حسابرسی

کمیته حسابرسی، کمیته ای است که توسط هیئت کمیسیون های شرکت تشکیل می شود که وظیفه اعضا آن کمک به انجام بررسی یا تحقیقاتی است که برای اجرای وظایف مدیران در مدیریت شرکت لازم است [۷]. عامل مهمی که بر شفافیت شرکت تأثیر می گذارد، فعالیت کمیته حسابرسی است [۸].

۴/۱/۲. هیئت مستقل کمیسیون

کمیسیون مستقل نهادی در شرکت است که معمولاً متشکل از یک هیئت کمیسیون های مستقل از خارج از شرکت است که وظیفه آن ارزیابی عملکرد کلی شرکت است [۹]. در صورت وجود هیئت مستقل کمیسیون، سرمایه گذاران و سهام داران اطلاعات مندرج در گزارش های مالی را قابل اتکاتر و احتمال دستکاری در سود یا تحریف آن را کمتر می دانند [۱۰].

۲/۲. محافظه کاری حسابداری

اصل محافظه کاری یکی از اصولی است که در روند گزارشگری مالی اتخاذ شده است. محافظه کاری پاسخی دقیق به وجود عدم اطمینان است، به طوری که عدم اطمینان و خطرات مرتبط با وضعیت تجارت را می توان به اندازه کافی در نظر گرفت. بر اساس تعریف محافظه کاری، محافظه کاری معمولاً شناخت درآمد و سود را به تأخیر می اندازد [۱۱]. محافظه کاری در حسابداری سابقه ای طولانی دارد. باسو معتقد است که محافظه کاری طی قرن ها، تئوری و عمل حسابداری را تحت تأثیر قرار داده است [۱۱]. محافظه کاری را زمانی است که اخبار بد سریع تر از اخبار خوب در گزارشات حسابداری منعکس می شود [۱۲]. در کشور ما کمیته فنی سازمان حسابرسی در مفاهیم نظری گزارشگری مالی محافظه کاری را به عنوان یکی از مولفه های خصوصیت کیفی قابل اتکا بودن در نظر گرفته است. اما واژه ای محافظه کاری را به کار نبرده و از واژه احتیاط به جای آن استفاده نموده است [۱۳]. مدیران واحدهای تجاری مسئول تهیه صورت های مالی هستند و با آگاهی بیشتر نسبت به اطلاعات شرکت سعی در ارائه مطلوب تر اوضاع واحد تجاری دارند، که این امر باعث افزایش انگیزه سرمایه گذاران برای سرمایه گذاری و تامین مالی بیشتر در شرکت می شود. محافظه کاری عاملی تعدیل کننده برای جلوگیری از اندازه گیری خوش بینانه مدیران است، البته این در حالی است که تهیه صورت های مالی بیش از حد محافظه کارانه نیز مطلوب نخواهد بود چرا که باعث ارائه غیر واقع بینانه اطلاعات و مخدوش کردن ویژگی های کیفی آن می شود [۱۴].

۳.۲. اندازه شرکت

اندازه شرکت می تواند بر اساس روش های مختلف طبقه بندی شود، از جمله اندازه درآمد، کل دارایی و ارزش ویژه سهام [۱۵]. اندازه شرکت می تواند عملکرد شرکت را تعیین کند. سرمایه گذاران معمولاً اعتماد به نفس بیشتری در شرکت های بزرگ دارند، همان طور که شرکت های بزرگ می توانند عملکرد خود را بهبود بخشند، با تلاش می توانند باعث بهبود کیفیت سود خود شوند. اندازه شرکت مربوط به کیفیت سود است، زیرا هر چه اندازه شرکت بزرگتر باشد، تداوم تجارت شرکت در بهبود عملکرد مالی بالاتر خواهد بود، به طوری که شرکت نیازی به دستکاری سود ندارد [۱].

۴.۲. کیفیت سود

صورت های مالی اساسی مهم ترین منابع اطلاعاتی استفاده کنندگان به شمار می آیند و سهام داران که مهم ترین گروه از استفاده کنندگان از صورت های مالی هستند تصمیمات مربوط به امور سرمایه گذاریشان را عمدتاً بر اساس سود حسابداری اتخاذ می نمایند، لذا کیفیت سود از اهمیت ویژه ای نزد استفاده کنندگان برخوردار است [۱۶]. کیفیت سود یکی از اطلاعات اثرگذار بر تصمیم گیری سهامداران درباره شرکت مربوطه است [۱۷]. کیفیت سود حدی از صداقت تعریف شده است که عایدات گزارش شده را نشان می دهد [۱۸]. کیفیت سود مفهومی است که دارای جنبه های متعددی است و تعاریف مختلفی از آن شده است. پایین بودن کیفیت سود می تواند منجر به عدم تقارن اطلاعاتی گردد [۱۹]. کیفیت بالای سود فراهم آورنده اطلاعات حسابداری مفید برای تصمیم گیری استفاده کنندگان می باشد [۲۰].

۳. پیشینه پژوهش

مهدوی و همکاران در مقاله خود، تأثیر ویژگی‌های حاکمیت شرکتی بر کیفیت سود پیش بینی شده در بورس اوراق بهادار تهران را بررسی کرده‌اند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که متغیرهای حاکمیت شرکتی تأثیری بر کیفیت سود پیش‌بینی شده به وسیله مدیریت شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران ندارد [۲۱].

اسماعیل زاده مفری و همکاران، به بررسی تأثیر حاکمیت شرکتی بر کیفیت سود در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته‌اند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که رابطه معنی‌دار مثبتی بین درصد مالکیت سهام‌داران نهادی، تعداد بلوک، سهام‌داران عمده، درصد مدیران غیر موظف در ترکیب هیئت مدیره، عدم وجود مدیر عامل شرکت به‌عنوان رئیس یا نایب رئیس هیئت مدیره و اندازه حسابرس شرکت و کیفیت سود وجود دارد [۱۶].

نمازی و کرمانی در مقاله خود به بررسی تأثیر ساختار مالکیت بر عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج تحقیق آنان نشان داد که بین ساختار مالکیت شرکت‌ها و عملکرد آن‌ها رابطه معنی‌داری وجود دارد [22].

حساس یگانه در پژوهش خود، تأثیر سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر کیفیت حسابرسی و مدیریت سود واقعی را بررسی کرد، نتایج نشان می‌دهد که سازوکارهای حاکمیت شرکتی منجر به کاهش مدیریت سود واقعی می‌شوند [۲۳].

گونوان در تحقیق خود نشان داد که مالکیت نهادی، هیئت مستقل کمیسیون و کمیته حسابرسی تأثیر مثبت قابل توجهی بر کیفیت سود دارند، در حالی که مالکیت مدیریتی تأثیری بر کیفیت سود ندارد [۲۴].

رحمه هلمی در تحقیق خود بیان می‌کند که کمیته حسابرسی و هیئت مستقل کمیسیون به طور قابل توجهی بر کیفیت سود تأثیر ندارند [۲۵].

پوتری سودیرمان در تحقیقات خود نشان داد که مالکیت نهادی تأثیر منفی بر کیفیت سود دارد [26].

سیلیویایی مارسلا و همکاران در مقاله خود نشان دادند که اندازه شرکت تأثیر مثبتی بر کیفیت سود دارد [۲۷].

ردی آرسوندا در مقاله خود نشان داد که اندازه شرکت تأثیر منفی بر کیفیت سود دارد [۲۸].

گامپرز و همکاران در تحقیقی به بررسی رابطه‌ی بین حاکمیت شرکتی و عملکرد شرکتی پرداختند، نتایج تحقیق آن‌ها نشان می‌دهد که شرکت‌ها با داشتن رژیم حاکمیت شرکتی بهتر دارای عملکرد بهتر، ارزش بالاتر و بازده سهام بالاتری هستند [29].

سدیدی و همکاران پژوهشی با عنوان محافظه‌کاری حسابداری و اثرات کیفیت سود بر بازده دارایی‌ها و بازده سهام انجام دادند. هدف آنان از انجام این پژوهش کمک به سرمایه‌گذاران و سایر استفاده‌کنندگان برای ارزیابی توانایی بوده است. نتایج نشان می‌دهد که واحدهای اقتصادی که از روش‌های محافظه‌کارانه استفاده می‌کنند قدرت تغییر کیفیت سود از طریق ایجاد بعضی تغییرات در سرمایه‌گذاری‌های عملیاتی را دارند [30].

برد و هیکنم در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که مدیران غیرموظف به دلیل فرصت‌های بیشتر و داشتن انگیزه برای کنترل، نظارت موثرتری را اعمال می‌کنند [۳۱].

کارمنون و وافیز رابطه بین ویژگی‌های هیئت مدیره و کیفیت افشا را مورد بررسی قرار دادند. آن‌ها به این نتیجه رسیدند که هیئت مدیره‌هایی که دارای اکثریت اعضای غیرموظف هستند پیش‌بینی سود دقیق‌تری را ارائه می‌دهند [۳۲].

چین در بررسی نمونه‌ای متشکل از ۵۲۸ شرکت تایوانی به این نتیجه رسید که در زمان‌هایی که در شرکت‌ها مالکیت نهادی کمتر است، دقت پیش‌بینی سود نیز کمتر خواهد شد [۳۳].

۴. نتیجه‌گیری

بر اساس آنچه در مطالعات پیشین مطرح گردید و بررسی و پژوهش‌های انجام شده، نتیجه‌گیری در این مطالعه عبارتند از:

۱. کمیته حسابرسی اثر قابل توجهی بر کیفیت سود ندارد.
۲. هیئت مستقل کمیسیون اثر قابل توجهی بر کیفیت سود ندارد.
۳. مالکیت نهادی اثر مثبت معناداری بر کیفیت سود دارد.
۴. مالکیت مدیریتی اثر مثبت معناداری بر کیفیت سود دارد.
۵. محافظه‌کاری حسابداری تا حدی تأثیر منفی معناداری بر کیفیت سود دارد.
۶. اندازه شرکت تا حدی تأثیر منفی معناداری بر کیفیت سود دارد.
۷. مکانیزم حاکمیت شرکتی، محافظه‌کاری حسابداری و اندازه شرکت به طور همزمان تأثیر قابل توجهی بر کیفیت سود دارند.

۵. منابع

[1] Pratiwi, W., Pralita, T. (2021). The Influence of Corporate Governance Mechanism, Accounting Conservatism, and Company size on Earnings Quality. *Journal of Economics, Finance and Management Studies*, 4, 26-34

[۲] مهرانی، ک.، صفرزاده، م. (۱۳۹۰). تبیین ارتباط بین حاکمیت شرکتی و کیفیت سود با رویکرد بومی. *مجله دانش حسابداری*، ۷، ۶۹-۸۶

[3] Permanasari, H. (2017). Faktor-Faktor yang Mempengaruhi Kualitas Laba pada Perusahaan Publik Manufaktur. *Jurnal Bisnis dan Akuntansi*, 9, 325-334.

- [4] Boediono, G, S, B. (2005). Kualitaslaba: Studipengaruhmekanisme corporate governance dan dampakmanajemenlabadenganmenggunakananalisisjalur. Simposium Nasional Akuntansi VIII, Solo.
- [5] نیکومرام، ه.، محمدزاده سالطه، ح. (۱۳۸۹). ارائه الگویی برای تبیین ارتباط بین حاکمیت شرکتی و کیفیت سود. مجله حسابداری مدیریت، ۴.
- [6] Najjar, B., Taylor, P. (2008). The Relation between Capital Structure and Ownership Structure, Managerial Finance, 12, 919-933.
- [7] Effendi. (2009).
- [8] لاری دشت بیاض، م.، محمدی، ش.، نقش بندی، ن. (۱۳۹۶). تأثیر مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی و ویژگی‌های مرتبط با حسابرسی بر افشای به موقع. مجله پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۳۰، ۲۷۳-۲۹۷.
- [9] Siallagan, H., Machfoedz, M. (2006). Mekanisme corporate governance, kualitaslaba and nilaiperusahaan. Simposium Nasional Akuntansi IX, Padang.
- [10] مشایخی، ب.، محمدآبادی، م. (۱۳۸۹). رابطه مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی با کیفیت سود، مجله پژوهش‌های حسابداری مالی، ۲.
- [11] Basu, S. (1997). The Conservatism Principle And The Asymmetric Timeliness Of Earnings Journal Of Accounting And Economics, 2, 3-37.
- [12] Tariq, H., Rasha., M. (2011). Do Conditional And Unconditional Conservatism Impact Earnings Quality And Stock Prices In Egypt?. Research Journal Of Finance And Accounting, 12, 7-19.
- [13] بدیعی، ح.، محمودی، م.، رضازاده، ر. (۱۳۹۳). تأثیر محافظه‌کاری مشروط و غیرمشروط بر کیفیت سود با استفاده از مدل باسو، بال و شیواکومار. فصلنامه علمی پژوهشی دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۱۲.
- [14] حسینی، ع.، رازانی، س. (۱۳۹۰). بررسی تأثیر محافظه‌کاری بر کیفیت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، پرتال جامع علوم انسانی.
- [15] Brigham, E., Houston, J. (2009). Dasar-dasar Manajemen Keuangan. Edisi 10. Jakarta: Salemba Empat.
- [16] اسماعیل‌زاده مقری، ع.، جلیلی، م.، زند عباس آبادی، ع. (۱۳۸۹). بررسی تأثیر حاکمیت شرکتی بر کیفیت سود در بورس اوراق بهادار تهران، مجله حسابداری مدیریت، ۷.
- [17] Noor Yudawan, P. (2016). The Effect of Accounting Conservatism, Investment Opportunity Set, Leverage, and Company Size on Earnings Quality. Universitas Negeri Semarang. Accounting Analysis Journal, 5, 4.
- [18] Barberis, N., Huang, M. (2001). Mental accounting, loss aversion, and individual stock returns. Journal of Finance, 56, 1247-1292.
- [19] دستگیر، م.، پارچینی، م.، شیخی، ک. (۱۳۹۰). نقش کیفیت سود در افزایش نقدشوندگی سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی، ۳۲۵، ۱-۹.
- [20] اسماعیلی، ش. (۱۳۸۵). رابطه بین کیفیت سود و بازده سهام، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی.
- [21] مهدوی، غ.، حسینی، م.، رئیس، ز. (۱۳۹۱). تأثیر ویژگی‌های حاکمیت شرکتی بر کیفیت سود پیش‌بینی شده به‌وسیله مدیریت شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت، ۱۶.
- [22] نمازی، م.، کرمانی، ا. (۱۳۸۷). تأثیر ساختار مالکیت بر عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۴، ۸۳-۱۰۰.
- [23] حساس یگانه، ی. (۱۳۹۵). تأثیر سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر کیفیت حسابرسی و مدیریت سود واقعی، پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۲۰.
- [24] Gunawan, D. (2017). Analisis Pengaruh
- [25] Helmi, R. (2015). Analisis pengaruh Konservatisme Akuntansi and Good Corporate Governance terhadap kualitaslaba. Jurnal Akuntansi Universitas Islam Negeri Syarif Hidayatullah Jakarta.
- [26] Sudirman, P. (2018). Analisis pengaruh Good Corporate Governance terhadap kualitaslaba. Jurnal Akuntansi Universitas Muslim Indonesia.
- [27] Silviya Yenni Marsela, Maryono Maryono. (2018). Analisis pengaruh Good Corporate Governance, Leverage, Profitabilitas and Ukuran Perusahaan terhadap kualitaslaba. Dinamika Akuntansi Keuangan Dan Perbankan.
- [28] Arisona, R. (2018). Analisis pengaruh Struktur Modal, Likuiditas, Pertumbuhan Laba, Ukuran Perusahaan and Investment Opportunity Set terhadap kualitaslaba. Jurnal of Accounting.
- [29] Gompers., Ishii., Metric. (2003).
- [30] Sadidi, M., Saghafi, A., Ahmadi, Sh. (2011). Accounting Conservatism And The Effects Of Earning Quality On The Return Of Assets And Stock Return. Journal Of Accounting Knowledge, 11-24.
- [31] Byrd, J., Hickman, K. (1992). "Do outside directors monitor managers? Evidence from tender offer bids", J. of Financial Economics, 32.
- [32] Karamanou, I., Vafeas, N. (2005). "The association between corporate boards, audit committees, and management earnings forecasts: an empirical analysis", Journal of Accounting Research, 43, 453-86.
- [33] Chen, G. (2006). Ownership structure, corporate governance, and fraud: evidence from China, Journal of Corporate Finance 12, 424-44.